

CONCEPTUL DE SUFLET. DIVERSITATEA ABORDĂRILOR

Dan STRATIN¹

¹UTM, FTP, gr. DTP-181, Chișinău, R. Moldova

Autorul corespondent: ion.vangheli@ssu.utm.md

Rezumat: *Sufletul, în anumite tradiții spirituale și filosofice, reprezintă esența imaterială a ființei umane. Multe sisteme filosofice și spirituale învață că omul are suflet iar altele neagă existența lui. În toate religiile mari se crede că sufletul iese din corp și continuă să existe chiar și după moartea fizică a omului. Unele din aceste religii afirmă că Dumnezeu este cel care creează suflete. În anumite cercuri laice, sufletul este perceput ca totalitatea însușirilor morale și intelectuale ale omului, pentru ei sufletul este psihicul și conștiința umană, deci existența sufletului conform acestei viziuni, poate fi privită doar la figurat vorbind. Aceste două viziuni se ciocnesc între ele, ambele sunt corecte de felul său, dar adevărul este unul.*

Cuvinte-cheie : *suflet, om, conștiință, psihic, percepție, existență.*

Sufletul este o creație, care preocupă omenirea din cele mai vechi timpuri. Problema existenței sufletului, apare odată cu nașterea curentelor religioase. În orientul apropiat, acest termen deja, avea atât sens religios cât și filosofic în mare parte. În cultura Indiei antice se spune că lumea sensibilă este o iluzie, maya, un vis înșelător, iar realitatea adevărată este sufletul, scânteie din suflet universal. În Buddhism existența sufletului se tăgăduiește, ba mai mult de cât atât, Buddhismul este o religie fără Dumnezeu și cu un singur sfânt, această religie având specificul său. În Jainism, esența personalității umane este atât materială cât și sufletească, carma fiind elementul de legătură dintre ele. Unirea materiei neînsuflețite cu sufletul prin intermediul carmei duce la apariția individului, iar carma permanent însoțește sufletul în șirul fără de sfârșit al renașterilor. Reprezentanții Jainismului cred, că omul cu ajutorul esenței sale sufletești poate controla esența materială și o poate conduce. Eliberarea sufletului de sub influența carmei și a samsarei este posibilă numai prin intermediul ascezei și a înfăptuirii faptelor bune. De aceea aici se acordă o atenție deosebită alcătuirii eticii. Calea eliberării sufletului de samsara susțin jainiștii, este grea și multifazică. Scopul constă în eliberarea personală, deoarece omul se poate elibera numai el singur, și nimeni nu poate să-l ajute. Dacă este să vorbim despre Carvaca, un alt curent filosofic din acea perioadă, apreciat ca fiind unul materialist, neagă existența vieții de apoi și ca urmare exclude existența sufletului, dar iarăși, această poziție ca și în buddism, nu este întărită de vre-o dovadă definită sau de vre-un argument clar. Reprezentanții acestei mișcări pur și simplu îndeamna să crezi. După mine aceasta este o greșeală amarnică, fiindcă orice ipoteză sau viziune trebuie demonstrată, de alt fel e chiar amoral să pretinzi la corectitudinea și absolutismul spuselor tale. O altă direcție în gândirea Indiei antice cu tendințe materialiste este Vaisheshika, care necătând la faptul că are niște aspirații pragmatice susținea că există substanțe cu o bază materială cât și substanțe fără bază materială – sufletul, care consta din calități psihice. Conform acestei idei sufletul este nematerial, veșnic și infinit. El există în două forme: sufletul absolut, paramatman și sufletul individual, atman.

Sufletul a început să fie privit ca un concept filosofic, accesibil analizei raționale și de către gânditorii greci.

Pre-socraticii s-au întrebat despre suflet și, în special, despre legătura dintre acesta și corp - două dimensiuni fundamentale ale existenței umane. Din punctul de vedere al lui Platon, sufletul și trupul există separat unul de celălalt. Sufletul este „eidosul vieții” și nu este supus morții, moartea alungă sufletul din trup, dar nu îl poate distruge, deoarece este indestructibil. Pentru Aristotel, sufletul și trupul sunt indisolubil legate. Sufletul este o formă a trupului, Aristotel distinge trei tipuri de suflete: plantă, capabilă de nutriție și reproducere; animalică ale cărui funcții sunt senzația și mișcarea; rațional, propriu numai omului, funcția căreia este gândirea. Democrit

credea că totul are un suflet, este prezent chiar și în obiecte neînsuflețite, cum ar fi pietre, doar într-o măsură foarte mică. Democrit spunea că a luat în considerare respirația procesului de schimb al sufletului interior cu exteriorul: atunci când inhalați, o persoană sau un animal este umplută cu un suflet extern, exhalând lasă în aer particule din propriul său suflet, spunea el. Prin urmare, sufletul este schimbător. Starea sufletului depinde de mobilitatea atomilor săi. La bătrânețe, numărul atomilor mobili scade. Deci în linii generale, majoritatea curentelor filozofice și mișcări religioase din antichitate, dacă vorbim despre orient, susțin supoziția de existență a sufletului în mare parte, deși pe de altă parte tot aici există destule curente filozofice materialiste care resping ideea de existență a sufletului, în deosebi dacă vorbim de curentele filosofice indiene. Ca urmare, până aici e greu de adus un răspuns univoc la întrebarea „există suflet sau nu ?” plus la asta oponentii acestei idei nu aduc demonstrații sau argumente clare dar și susținătorii ei fac același lucru.

Majoritatea denumirilor creștine sunt caracterizate de ideea sufletului ca fiind creată de Dumnezeu. După moartea corpului uman, sufletul, continuă o existență pe deplin conștientă, iar soarta sa ulterioară este determinată de Dumnezeu în judecată, iar locul suplimentar al șederii sufletului este fie cerul, fie iadul. Biserica Romano-Catolică, în plus, are doctrina purgatoriei. Sufletul pentru creștini este o substanță nespațială, intangibilă.

Psihologul James Hillman a făcut încercare de a restabili conceptul de suflet, pe care el l-a privit ca „substratul de auto-susținere și imaginație” pe care se bazează conștiința. Hillman a descris sufletul ca fiind “o preocupare religioasă”, precum și „o relație specială cu moartea”. Plecând de la dualismul cartezian „între realitatea tangibilă exterioară și stările sufletești interioare”, Hillman ia poziția neoplatonică și afirmă că există o „a treia poziție de mijloc” în care se află sufletul. Psihologia arhetipală recunoaște această a treia poziție prin adaptarea și adesea la acceptarea arhetipurilor, viselor, miturilor și chiar a psihopatologiilor prin care, în viziunea lui Hillman, sufletul se exprimă.

Dacă este să continuăm tema științei, această direcție are niște viziuni pragmatice, chiar diametral opuse cu cele religioase. Consensul științific actual pe toate domeniile este că nu există dovezi pentru existența vreunui tip de suflet în sensul tradițional. Mulți oameni de știință moderni, precum Julien Musolino, consideră că, în prezent nu există dovezi științifice care să susțină existența sufletului, el susține că există și dovezi considerabile care par să indice că sufletele nu există. Fizicianul Sean Michael Carroll a scris că ideea de suflet este incompatibilă cu teoria cuantică a câmpurilor. El scrie că pentru ca un suflet să existe: „Nu este necesară doar fizica nouă, ci și fizica dramatic nouă. În QFT (teoria cuantică a câmpurilor), nu poate exista o nouă colecție de „particule spirituale” și „forțe spirituale” care interacționează cu atomii noștri obișnuiți, pentru că i-am fi detectat în experimentele existente. În parapsihologie s-a încercat să se stabilească, prin experiment științific, dacă există un suflet separat de creier, așa cum este mai des definit în religie decât ca un sinonim al psihicului sau al minții. Milbourne Christopher (1979) și Mary Roach (2010) au susținut că niciuna dintre încercările parapsihologilor nu au reușit încă. Încercări de a detecta manifestarea materială a sufletului au avut loc de fapt cu mult mai devreme. În 1854, anatomistul și fiziologul german Rudolf Wagner a făcut o ipoteză despre existența unei „substanțe sufletești” speciale la congresul fiziologic de la Göttingen, care, însă, nu a avut consecințe în lumea științifică. În 1901, medicul american Duncan McDougall a efectuat o serie de experimente pe „cântărirea directă a sufletului”, în conformitate cu metodologia științifică din vremea sa. McDougall a folosit o scală de pârgie montată pe podea pentru a cântări sarcini de la o uncie (28,35 g) la 250 de kilograme (113,4 kg). Medicul a efectuat 6 măsurători ale „sufletului” morților cu acordul lor. În cinci dimensiuni, el a găsit o pierdere în greutate post-mortem în intervalul de la 15 la 35 g. Odată ce nu a fost capabil să înregistreze cu exactitate momentul morții experimentul a fost respins. McDougall a publicat rezultatele experimentelor sale abia după 6 ani. Acestea au fost publicate în reviste cunoscute precum American Medicine și American Journal of the American Society for Psychical și au fost reluate ulterior de Washington Post și New York Times. În același timp, McDougall a subliniat că este necesar un număr mare de noi experimente precise pentru a evalua științific concluziile sale. Cu toate acestea, nu au fost publicate noi experimente

științifice în acest domeniu. În urma publicării experimentului în medicina americană, medicul August P. Clark a criticat validitatea experimentului. Clark a menționat că în momentul morții, există o creștere accentuată a temperaturii corpului, deoarece plămânii încetează să se răcească cu sânge, ceea ce duce la o creștere ulterioară a transpirației, ceea ce poate explica cu ușurință pierderea în greutate. Astfel, concluziile despre greutatea sufletului sunt neștiințifice.

Astfel, luând în considerație cele spuse mai sus, pot concluziona că sufletul totuși există. Dar nu e totul așa de simplu. Evident dacă punem întrebarea există suflet sau nu, răspunsul este da, însă aici persistă niște nuanțe subtile care necesită explicație. Pornind de la faptul că nu-l putem vedea, simți, auzi, gusta, mirosi sau pipăi, asta încă nu înseamnă că el nu există. Analogică situația este cu gravitația care la fel nu poate fi percepută de organele de simț dar ea este. Acesta ar fi un argument bun pro existența sufletului. În același timp, risc să mă duc pe mine însumi în eroare, pentru că existența sufletului ar putea fi o iluzie. Despre ce este vorba? Deci nu este o taină deja, faptul că noi oamenii, suntem conduși de trei instincte de bază sau hai să le spunem necesități de bază dacă vrei, care sunt: înmulțirea, dominația și păstrarea de sine. Aceasta nu e o ipoteză, ci un fapt demonstrat în neurobiologie, căci ființa umană ca și orice altă ființă după natura sa mai întâi își satisface nevoile de bază, nevoile animalice iar mai apoi nevoile ideale, e drept, cât de urât sau neplăcut nu ar suna. Acest lucru e unul normal, în caz contrar omul nu ar supraviețui ca specie. Aș vrea să remarc ultima din cele enumerate mai sus - necesitatea de păstrare de sine. Luând în considerație faptul că ființa umană are asemenea patern de comportament, care printre altele are loc la nivel de subconștient, iar subconștientul cum noi deja știm domină conștiința și prevalează asupra ei, această linie de comportament propriu-zis și participă la formarea ideii de existență a sufletului în sensul lui clasic, religios și absolut.

Cum funcționează acest mecanism? Deci omul având ca prioritate în primul rând păstrarea iar în al doilea rând înmulțirea sa, atunci când vine vorba de orice șansă care i-ar oferi posibilitatea de a se menține în viață, indiferent de forma de existență, el se va ține cu mâinile și picioarele de această idee. Mai simplu vorbind și reformulând, vreau să spun că oamenii care susțin teoria de existență a sufletului, o fac din motiv că pur și simplu le este convenabil să creadă în acest lucru. Dacă individul crede că sufletul există, respectiv există și continuarea vieții după moartea corpului fizic, corespunzător individual în cauză își satisface predestinația sa biologică, aceasta, reamintesc provine dintr-un instinct înăscut și foarte puternic, în asemenea caz această teorie îl flatează pe individ. Iar rezumând cele spuse, ajungem iarăși la concluzia că ființei umane îi convenabil să creadă în existența sufletului veșnic. Iar ca persoană cointereseată în ceea ce privește existența sufletului, persoana în cauză pur și simplu nu are dreptul moral de a pretinde că sufletul ca creație există. Spunând că persoana în cauză, este o față cointereseată de a pleda ideea dată, deci individul pur și simplu are un profit evident aici, fapt care îl duce în eroare. Demonstrează acest lucru că sufletul nu există? Nicidecum. Faptul că ideea existenței sufletului este una avantajoasă pentru un om în parte și că el crede în această idee din acest motiv, nu înseamnă că această idee este una falsă. Să afirmăm inversul e pur și simplu alogic. Până la momentul actual am adus argumente pro și contra existenței sufletului. Am făcut acest lucru, nu din motiv că sunt schizofrenic sau că am tulburări disociative, ci am făcut-o cu scopul de a înțelege dacă totuși există suflet. De fapt, am știut apriori că o să ajung la o anumită concluzie, ba chiar am numit-o din start. Am spus mai sus, că sufletul există. Înt-un oarecare sens evident că sufletul există, că dacă nu ar exista, nu sar vorbi despre acest lucru. În fiecare afirmație este un grăunte de adevăr. Bineînțeles el este și aici. În discuțiile sale despre psihologia rațională, Immanuel Kant a identificat sufletul ca „eu” în sensul cel mai strict și a susținut că existența experienței interioare nu poate fi nici dovedită și nici respinsă. Sunt de acord cu această afirmație în totalitate. Dacă nu pot demonstra și nici contrazice, aleg un compromis.

Analizând practic toate izvoarele principale unde se menționează cuvântul suflet și fiind un om realist cu abilități de gândire critică, eu am ajuns la convingerea că sufletul există, dar prin suflet presupun subconștientul uman, pentru mine el și reprezintă corpul nematerial al omului și îl numesc suflet. Dar amintindu-mi cum umanitatea și-a schimbat imaginația față de configurația Pământului, unde de la început se presupunea că trăim pe trei balene iar apoi pe trei elefanți ce

stau be o broască țestoasă, pe urmă pur și simplu un spațiu plan în jurul căruia se învârt Soarele ca mai apoi să ajungă la concluzia că trăesc pe o sferă și că defapt Pământul se învârt în jurul Soarelui, o să spun că sufletul, ca minimum, pentru mine există în cadrul unei viziuni pragmatice încadrată după toate canoanele științei, dar în același timp nu pot exclude existența sufletului așa cum îl întâlnim în scrierile religioase, nematerial și absolut. Eu nu pot ști exact dacă există suflet sau nu, în stare imaterială. De aceea voi rămâne la părerea că sufletul există alegoric vorbind, dar nu exclud existența sufletului în context religios atât timp cât nu contrazice legilor logicii. Dacă această creație ar contrazice legilor logicii, existența sufletului ca fenomen ar fi imposibilă, dar până atunci, teoretic vorbind, pentru mine sufletul poate exista în așa formă. Și iarăși, admit acest fapt pentru că în orice afirmație, idee, ipoteză există un grăunte de adevăr. Plus la toate, faptul că eu nu am auzit, văzut, mirosit, pipăit, gustat niciodată un lucru „să-l numim ”x”” acest fapt nu înseamnă că x nu există. Da, cert e faptul că versiunea oficială, pentru mine va fi că x nu există, dar asta până la momentul când ipotetic vorbind îl voi descoperi. Iar până îl voi descoperi, existența lui nu se exclude definitiv, asta ar fi ca minimum stupid. Existența lui x, până la propriuzisa descoperire a lui, va sta sub semnul întrebării dar nu va fi șters din percepția noastră a lumii care ne înconjoară. Analogic cu sufletul. Teoria de existență a sufletului nu poate fi eliminată pur și simplu deoarece nu contrazice legilor fizicii, ba chiar are tangențe cu fizica cuantică, într-o mică măsură dar totuși are tangențe. În al doilea rând, această teorie nu contrazice legilor logicii. Iar faptul că ființa umană este limitată de a percepe obiectiv și deplin lumea noastră fizică, care este alcătuită din spațiu, timp, materie și energie, ajungem la concluzia, că teoria existenței sufletului are dreptul la viață, ba mai mult de cât atât, luând în considerație progresul științific și nu numai a civilizației noastre, demonstrarea existenței sufletului, dacă el există, este o întrebare de timp, dar până atunci, dacă este să vorbim despre versiunea oficială acceptată atât de biserică cât și de știință, întrebarea dată rămâne a fi deschisă.

Webografie:

1. Wikipedia, the free encyclopedia. <https://en.wikipedia.org/wiki/Soul>
2. Материал из Википедии – свободной энциклопедии. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%83%D1%88%D0%B0>
3. ALEXANDRA GEORGESCU. *Ce este, de fapt, sufletul omului și cât cântărește - teoriile oamenilor de știință și învățătura creștină despre suflet* https://adevarul.ro/locale/turnu-severin/ce-este-fapt-sufletul-omului-cantareste-teoriile-oamenilor-stiinta-invata-tura-crestina-despre-suflet-1_553aa3e7cfbe376e3585a3e9/index.html

Bibliografie:

4. M. BRAGA, E. LOZOVANU - *Curs de Istorie a Filosofiei partea I*, 2000, Chișinău. UTM